


Kripto Varlık İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Accounting for Crypto Asset Transactions

Birsel Sabuncu ^a 

^a Department of Accounting and Tax, Pamukkale University, Denizli, Türkiye
bsabuncu@pau.edu.tr

Özet

Teknolojik dönüşüm ile birlikte yaygın olarak işlem yapılan kripto varlıklar ekonomik yasaları yok eden, geleneksel iş süreçlerinde değişimleri talep eden durumdadır. Merkezi olmayan sistemlerde üretilen, güvenliğinin sağlanması için şifreleme yolunun kullanıldığı kripto varlıklar, ekonomide alternatifler sunmaktadır. Türkiye’de kripto varlıklar için ilk kez Resmi Gazete’de yönetmelik yayınlanmış olup kripto varlıkların muhasebesel boyutu ile ilgili bilgi verilmektedir. Bu çalışmanın amacı, kripto varlık işlemlerini Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı’ndan yararlanarak, Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standardı (TMS/IFRS), Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ IFRS), Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT)/Vergi Usul Kanunu (VUK) ve Küçük ve Mikro İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (KÜMİ IFRS) Taslağı çerçevesinde muhasebeleştirmeyi açıklamaktır. Bu kapsamda kripto varlık işlemlerinin ilk kayıt, değerlendirme ve elden çıkarma hususları ile ilgili varsayımsal örnekler oluşturularak işlemlerin muhasebeleştirilmesine yönelik yapılan karşılaştırmalı açıklamalarla uygulayıcılara ve literatüre katkı sunmaya çalışılmıştır. İlk muhasebeleştirme ve finansal tablo dışı bırakmada benzerlikler olmasına rağmen sonraki ölçüm ve itfa payı açısından farklılıklar vardır.

Anahtar Kelimeler: Kripto Varlık, TMS/IFRS, BOBİ IFRS, MSUGT/VUK, KÜMİ IFRS

Abstract

Crypto assets, which are on our agenda and widely traded as a result of the digitalization of the economy with the technological transformation, are in a position that destroys economic laws and demands changes in traditional business processes. Crypto assets, which are produced in decentralized systems and where encryption is used to ensure their security, offer alternatives in the economy. For the first time in our country, the regulation was published in the Official Gazette for crypto assets and information is given about the accounting dimension of crypto assets. The purpose of this study is to explain the accounting principles for crypto asset in the framework of Turkish Accounting and Financial Reporting Standards (TMS/IFRS), the Financial Reporting Standard for Large and Medium-Sized Businesses (BOBİ IFRS), General Communique on Accounting System Application (MSUGT)/Tax Procedure Law (VUK), the Financial Reporting Standards for Small and Micro Enterprises (KÜMİ IFRS). In this context, recognition, measurement and disposal issues regarding crypto assets have been exemplified based on assumptions and made use of the Chart of Accounts Draft Compliant with Financial Reporting Standards. Thus, with comparative explanations for the accounting of transactions of crypto asset, it has been tried to contribute to practitioners and literature. While there are similarities in initial recognition and derecognition, there are differences in subsequent measurement and amortization.

Keywords: Crypto Asset, TMS/IFRS, BOBİ IFRS, MSUGT/VUK, KUMI IFRS

For Citation: Sabuncu, B. (2022). Kripto Varlık İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi. *Journal of Academic Value Studies*, 8(3), 220-230.
<http://dx.doi.org/10.29228/javs.64257>

Received: 24.08.2022 Accepted: 26.09.2022

This article was checked by *intihal.net*



1.Giriş

Kripto varlıklar, finansal piyasalardaki güvensizlik ve çöküş nedeniyle alternatif bir dijital varlık olarak ortaya çıkmıştır. Sayılarında artış olmaya başlamış olan kripto varlık işlemlerinin sanal ortamda şifreleme ile güvence altına alınarak kontrolü sağlanmaktadır. Kripto varlıklar, yatırımcılar için gün geçtikçe daha çok tercih edilen boyuta gelmektedir.

Türkiye’de ilk olarak 16 Nisan 2021 tarih ve 31456 Sayı no.lu Resmi Gazete’ de Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından “Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik” yayımlanmış olup 30 Nisan 2021 tarihi itibarıyla uygulanmaktadır. Kripto varlıkları tanımlayarak kripto varlıkların ödemeler alanındaki kullanımlarını düzenleyen dört maddeden oluşan yönetmeliğe göre, “kripto varlık, dağıtık defter teknolojisi veya benzer bir teknoloji kullanılarak sanal olarak oluşturulup dijital ağlar üzerinden dağıtımı yapılan, ancak itibari para, kaydi para, elektronik para, ödeme aracı, menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilmeyen gayri maddi varlıklar” olarak ifade edilmektedir. Yönetmeliğe göre, kripto varlık alım satımı yasaklanmamasına rağmen para olarak kabul edilmemektedir. Bu varlıklar ödeme aracı olarak kullanılamayacak olup yatırım amaçlı kullanılacaklardır. Ayrıca, kripto paralar nakit kabul edilmemektedir ve firmanın yatırım yaparak kazanç elde etmeyi hedeflediği kalemdir. Kripto varlık işlemlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin olarak akademik çalışmalar da söz konusudur.

Ram ve diğerleri (2016) çalışmalarında, mülakat tekniği ile profesyonellerin görüşlerini alarak, neoliberal bir bakış açısı ile kripto paralar için söz konusu olan muhasebeleştirme ihtiyacına vurgu yapılmaktadır.

Aslantaş Ateş (2016) çalışmasında, kripto para birimlerinin muhasebe kayıtlarını incelediği çalışmasında, yatırım amaçlı alınan Bitcoinin yabancı para olarak değerlendirilmesi gerektiğini, yabancı paranın muhasebe uygulamalarına tabi olması gerektiğini belirtmiştir.

Serçemeli (2018) çalışmasında, kripto paraların mal, hazır değer ya da menkul kıymet olarak muhasebeleştirilmesine vurgu yaparak kripto paraların özün önceliğine göre muhasebe kayıtlarına alınmasını önermektedir.

Procházka (2018) çalışmasında, kripto paraların muhasebeleştirilmesi ile ilgili değerlendirmeler ve karşılaştırmalar IFRS temelinde yapılmıştır.

Salawu ve Moloji (2018) çalışmalarında, Nijerya’daki muhasebe kuruluşlarının kripto paralar hakkındaki bakış açısını anket tekniği ile ölçülmektedir. Anket sonucu, kripto para işlemlerinin hükümet tarafından resmileştirilmesi yönündedir.

Yumuşaker (2019) çalışmasında, Bitcoinin muhasebeleştirilmesine ilişkin önerilerde bulunmakta ve kripto paranın emtia olarak kabulü durumunda diğer stoklar hesabında yer alacağı belirtilmektedir.

Kızıl (2019) çalışmasında, kripto paraları muhasebe ve vergilendirme açısından ele almakta, muhasebeleştirilme açısından Tekdüzen Hesap Planı’ndan yararlanarak menkul kıymet, para ve emtia olarak kayıtları yapılmaktadır.

Sixt ve Himmer (2019) tarafından yapılan çalışmada, kripto paraların nasıl muhasebeleştirilmesi gerektiğini UFRS, Avrupa Ticaret Kanunları ve vergi kuralları açısından açıklamaktadır.

Cebecioğlu (2019) kripto para birimlerine dair uluslararası vergi uygulamalarını ve bakış açılarını incelemekte ve sonuçta aracılık hizmeti verilmesi ve bu nedenle komisyon alınması durumunda aracılık hizmeti veren kurumun ilgili hizmet bedeli için KDV hesaplaması gerekeceğini belirtmektedir.

Aslan (2020) çalışmasında, uluslararası kuruluşların kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin görüşleri analiz edilmektedir. Tescilli Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (ACCA) kripto paraların IAS 38 kapsamında ve Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA) maddi olmayan duran varlıklar olarak muhasebeleştirilmesini uygun bulmaktadır. Avusturalya Muhasebe Standartları Kurulu (AASB) kripto paraların kullanım amaçlarına göre stoklar, finansal araçlar, maddi olmayan duran varlıklar olarak ve Japonya Muhasebe Standartları Kurulu (ASBJ) ise dijital para olarak muhasebeleştirilmesi görüşündedir.

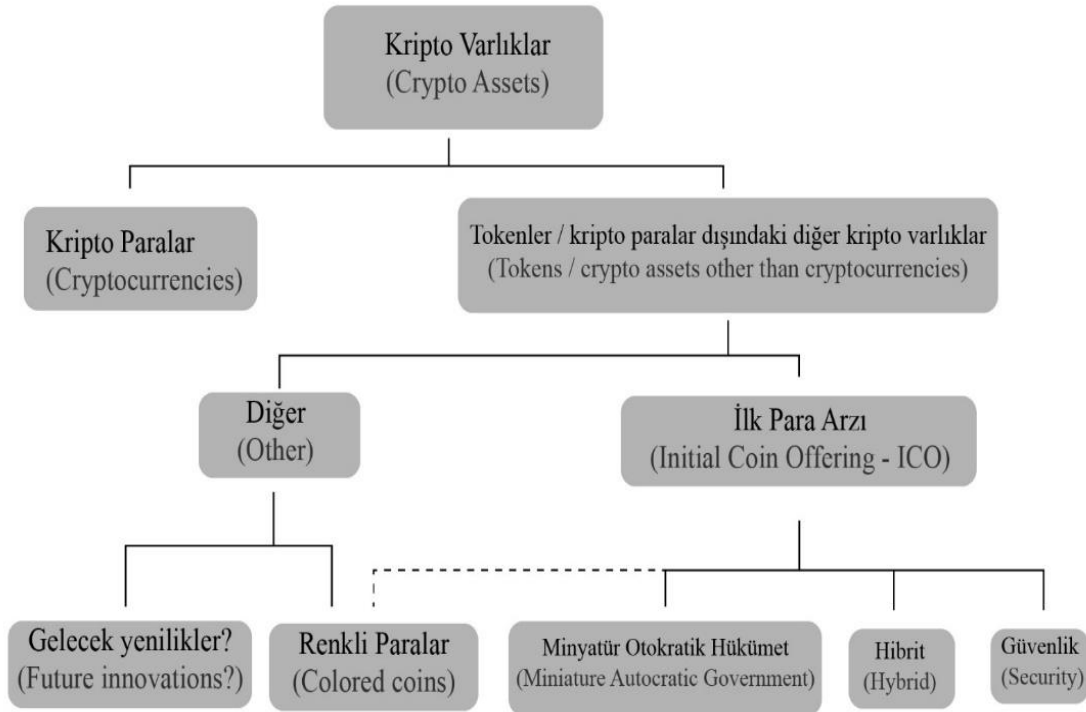
Kripto varlıklara olan ilginin giderek artması kullanımının her geçen gün artması nedeniyle muhasebe boyutunun ele alınması önemlidir. Kripto varlık işlemleri sonucunda firmaların kar veya zararı üzerinde etkisi olacağı aşikardır. Bu çalışmada, yönetmelik doğrultusunda kripto varlık işlemleri tasarlanmış örnekler üzerinden Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayımlanan “Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı” dan yararlanarak TMS/TFRS, BOBİ FRS, MSUGT/VUK ve KÜMİ FRS Taslağı kapsamında karşılaştırmalı olarak incelenmekte ve literatüre katkı, uygulayıcılara yol gösterici olması hedeflenmektedir.

Türkiye’de tanımı netleşmiş olup gayri maddi hak kabul edilen ve yatırım amaçlı olarak kullanımının yasaklanmadığı kripto varlık faaliyetlerinin usulüne uygun olarak muhasebeleştirilmesi ve raporlanması için MSUGT/VUK Usul ve Esasları, “TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar”, BOBİ FRS’ de “Bölüm 14 Maddi Olmayan Duran Varlıklar”, KÜMİ FRS Taslağı’ da ise, “Bölüm 12 Maddi Olmayan Duran Varlıklar” doğrultusunda kayıtlara alınması mümkündür. Mevcut uygulama ve standartlar açısından ilk muhasebeleştirme ve finansal tablo dışı bırakmada benzerlikler olmasına rağmen sonraki ölçüm ve itfa payı açısından farklılıklar vardır.

2. Kripto Varlık Kavramı

Kripto varlıklar piyasadaki varlık sınıflamasına uymayan, merkezi konumda bulunmayan, herhangi bir ulusal statüye bağımlı olmayan, dijital ortamda ekonomilere pozitif katkı sağlayan, değişik form ve modelleri olan varlıklardır (Elliott & Lima, 2018: 3). Kriptografik yazılımdan türemiş olan kripto varlıklar, dağıtılmış bir defter sistemini kullanarak kaydedilen dijital varlıklardır (Treasury, 2018: 8). 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz sonucunda ortaya çıkan kripto varlıklar ülkelerin çok fazla miktarda para basmasına, enflasyonun artmasına neden olmuştur (Danacı & Çetintaş, 2020: 74). Kripto varlıklar aşağıda yer aldığı gibi kripto paralar ve tokenler olarak iki ana grupta sınıflandırılmaktadır (Ernst&Young, 2018: 3):

Şekil 1. Kripto Varlık Sınıflandırması



Kaynak: Ernst&Young, 2018: 3

Kripto varlıklardan biri olan kripto paralar, kriptografi şifreleme yöntemlerini kullanan, merkezi olmayan dijital para birimleridir (Gandal & Halaburda, 2014: 2). Kripto para birimleri, kriptografiyi yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Kriptografi, kripto para sisteminin kurallarını güvenli bir şekilde şifrelemek için bir mekanizma sağlamaktadır (Narayanan ve diğerleri, 2016: 27). Bilgisayar algoritmalarıyla şifreleme kullanılarak üretilen dijital nitelikte kripto para ileri teknoloji barındırmaktadır (Sönmez, 2014: 8). Hiçbir yönetime veya kuruluşa bağlı olmayan ve fiziksel bir karşılığı olmayan kripto paralar, sanal platformda olan, kriptografi bilimini kullanan ve kendi güvenliğini sağlayan para birimidir (Günay & Kargı, 2018: 2). Kendilerine özgü kontrol mekanizmasına sahip olan kripto paralar, herhangi bir kurum veya merkez bankası tarafından kontrole tabii değildir (Gültekin, 2017: 3). Kullanıcıların kimlik bilgilerinin korunmasına imkan sağlayan blok zinciri teknolojisi ile kripto para işlemleri gerçekleştirilmektedir. Kullanıcı kimlik bilgileri blok zinciri teknolojisine kaydedilmeden kripto para işlemleri gerçekleştirilebilmektedir (Hameed & Farooq, 2016: 426). Günümüzde çok sayıda kripto paranın varlığı söz konusudur. Bitcoin ilk kripto para birimi olup Ethereum, Ripple, Litecoin, Binance Coin, Bitcoin Cash, Stellar, Tron, Cardano Bitcoin SV gibi çok sayıda türler mevcuttur (www.Coinmarketcap, 2021). Günümüzde halen daha en çok tercih edilen Bitcoin gelişimini sürdürmektedir (Güven & Şahinöz, 2018: 29). Ripple, blok zincir teknolojisi kullanmamasıyla diğer kripto paralardan farklıdır. Bağımsız bir yapıya sahip olan bu para birimi ağ üzerinden gerçekleşen işlemlerde risklere karşı dirençlidir. Kurucusu olan firma tarafından istenilen miktarda piyasaya sürülmekte olan bu para

birimi, diğer kripto paralar gibi madencilik ile üretilmemektedir. Litecoin, Bitcoin'e ilk alternatiflerden biri olarak geliştirilmiştir ve temel konsepti Bitcoin'den elde etmiştir. Fakat, birebir Bitcoin benzeri olmayıp parametreleri farklıdır. Litecoin daha düşük maliyetlidir ve işlem süresi daha kısadır.

Ödeme Yöntemleri Raporuna (2019) göre, Ethereum platformunda bir ödeme şekli olarak kullanılan Ethereum, 2018 yılının dördüncü çeyreğinde günlük işlemlerde en çok kullanılan kripto para birimi oldu. Kripto para birimleri, belirli bir blok zincirine özgü olan ve amacı değer değişimi yapmak olan değer birimleridir. Bunun dışında, sınırlı işlevselliğe sahiptirler, oysa tokenlar, geliştiricinin arzu ettiği herhangi bir varlığı veya işlevi temsil edebildikleri için bir değer değişiminin ötesinde işlevselliğe sahip olabilir (Martino, 2021: 9).

Kripto varlık türlerinden biri olan token, blok zincire entegre olarak kullanılan, birim değere sahip bu birim değer üzerinden alım-satım işlemi yapılabilen varlıklardır. Bu sistemde sözleşmesinin dışına çıkmak mümkün olmayıp herhangi bir ürün veya hizmet için token oluşturulabilmektedir (Angelo & Salzer, 2020: 2). Token, tasarlanan kripto para biriminin aksine uygulamalar arasında genel amaçlı bir değişim aracı olarak ortaya çıkmış daha dar bir şekilde tanımlanmış, dağıtılmış defter teknolojisinin özel kullanım durumudur (Ernst&Young, 2018: 5).

Tokenler kripto paraların alt birimi olarak tanımlanması mümkündür. Tokenlerin genellikle bağlı oldukları bir kripto para sistemi olup, kendilerine ait bir kriptolama sistemi yoktur (Shirole vd., 2020: 4). Fayda (Utility) Token, bir akıllı sözleşme sisteminde bir işlevi yerine getirmek için kullanılan tokenlere verilen isimdir. Özellikle merkezi olmayan finans uygulamalarında yer alan stable coinler bir fayda tokeni örneğidir (Harvey, Ramachandran & Santoro, 2021). Fayda (Utility) tokenler, blockchain tabanlı bir altyapıdır ve genellikle bir proje, bir uygulama veya tanımlanabilir bir faydası olan (erişim gibi aracılığıyla bir uygulamaya veya hizmete dijital olarak erişim sağlar. Menkul Kıymet (Security) tokenler, veren üzerinde borç veya öz sermaye talebi gibi varlıklardır. Bu nedenle, ekonomik işlevleri açısından, bu jetonlar hisse senetlerine, tahvillere veya türevlere benzemektedir. Tipik olarak, ihraç eden şirketteki bir hissedir (Angelo & Salzer, 2020: 2).

IMF piyasa değerinin Eylül 2021 itibarıyla 2 trilyon doları aşan kripto varlık işlemi olduğunu belirtmektedir (<https://blogs.imf.org/>). Kripto varlıklar daha yaygın hale geldikçe, daha geniş ekonomi için potansiyel etkileri açısından önemleri artacaktır. Gelişen teknolojinin getirdiği şartlara uyum sağlayabilmek için ekonomik faaliyetlerin, bankacılık işlemlerinin ve ticari işlemlerin dijital ortamlarda daha hızlı ve daha güvenilir bir ortamda gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Bu noktada teknolojik gelişmelerin sunduğu katma değerlerden biri olan "kripto para" ve "dijital para" ödeme araçları ile işlemlerin yapıldığı görülmektedir (Özkul ve Baş, 2020: 60).

3. Kripto Varlık İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Bu bölümde kripto varlık işlemlerinin muhasebeleştirilmesi tasarlanmış örnekler üzerinden TMS/TFRS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS, MSUGT/VUK kapsamında açıklanmaktadır. Söz konusu tasarlanmış örneklere ilişkin muhasebe kayıtlarında KGK tarafından yayınlanan "Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı" kullanılmıştır. Taslak Hesap Planı yürürlüğe girdiğinde finansal tablolarını TMS, MSUGT veya ilgili diğer mevzuata göre hazırlayan firmalar tarafından kullanılabilir.

Ülkemiz açısından yönetmelik doğrultusunda kripto varlıkların ödeme aracı olarak kullanılamayacağı, ancak fiziksel niteliği olmayan tasarruf amaçlı varlıklar olarak kabul edilebileceği ifade edildiğinden, kripto varlıkların sınırsız ömre sahip maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilmesi de mümkün olmaktadır. TMS 38 Madde 8'e göre, "Maddi olmayan duran varlık, fiziksel niteliği olmayan tanımlanabilir parasal olmayan varlıktır" şeklinde tanımlanmıştır. BOBİ FRS Bölüm 14'de ve KÜMİ FRS Taslağı Bölüm 12'de fiziksel niteliği bulunmayan tanımlanabilir nitelikte parasal olmayan varlıklar maddi olmayan varlık olarak tanımlanmaktadır. MSUGT'e göre fiziksel varlığı bulunmayan, belli bir şekilde yararlanılan haklar ve şerefiyeler maddi olmayan duran varlıklardır. Kripto varlıkların fiziksel bir varlık olarak kabul edilmemesi, yatırım amaçlı kullanılabilecekleri, tasarruf amaçlı piyasada yer alacaklarının netleşmesi üzerine "Maddi Olmayan Duran Varlıklar" kaleminde "haklar" içinde muhasebeleştirilmesi mümkündür.

TFRS'ye göre, bir varlığın işletmeye ekonomik yarar sağlama olasılığı varsa, geçmişteki işlemler sonucu ortaya çıkıyorsa, maliyeti ya da değeri ölçümlenebiliyorsa, işletmenin kontrolünde ise, bu varlık finansal tablolarda gösterilmektedir. Ayrıca, TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı Madde 9'a göre finansal tablolar, firmanın finansal durumunun biçimlendirilmiş sunumudur ve finansal tablolarda yer alması gereken kalemlerden biri de varlık kalemleri olarak tanımlanmaktadır. Böylece Türkiye'de "gayri maddi varlık" olarak kabul edilen kripto varlıkların finansal tablolarda yer alması gerekmektedir.

3.1. İlk Muhasebeleştirme

TMS 38'e göre varlık satın alındığında maliyet bedeli üzerinden muhasebe kayıtlarına alınmaktadır. Türkiye'de uygulamadaki BOBİ FRS, MSUGT ve taslak halindeki KÜMİ FRS açısından satın alma yolu ile elde edilen maddi olmayan duran varlık ilk muhasebeleştirmede TMS'de olduğu gibi maliyet bedeli üzerinden muhasebe kayıtlarına alınması gerekecektir. TMS'de vade farkı ayrıştırılacaktır. BOBİ FRS kripto varlık alımı vadeli olarak gerçekleştirilmiş ise, bir yıldan uzun vadeli alımlar için vade farkı ayrıştırılacaktır. KÜMİ FRS ve MSUGT uygulamalarında vade farkı ayrıştırılmayacak, satın alım sırasındaki tüm harcamalar maliyete eklenecektir. Günden güne artan kripto varlık işlemlerinde vadeli olarak işlemler yapılmıyor olsa dahi işlem sayısındaki artışın önüne geçilemeyeceği ve vadeli işlemlerin de gerçekleştirilme olasılığı yüksektir. Aşağıda ilk muhasebeleştirmeye ilişkin tasarlanmış örnek uygulama yer almaktadır.

-KLM A.Ş'nin ana faaliyet konusu "tekstil ürünleri üretimi" dir. Bu kapsamda işletme kazanç elde etmek ve yatırım amaçlı olarak kripto varlıklara yatırım yapmaktadır. Fiyat değişimlerinden kazanç elde etmek isteyen KLM A.Ş 01.10.2021 tarihinde kripto varlıklardan olan kripto paraların değerlendirileceği düşüncesiyle 500.000TL tutarında bitcoin, 300.000 TL tutarında ethereum Halkbank aracılığı ile alınmış ödeme banka hesabından yapılmıştır.

- TMS/TFRS, BOBİ FRS, MSUGT, KÜMİ FRS muhasebe kaydı:

01.10.2021			
261 Haklar Hs.		800.000	
261.01 Bitcoin	500.000		
261.02 Ethereum	300.000		
	102 Banka Hs.		800.000

Taslak Hesap Planı'nda, 261 Haklar hesabı, "teşvik, iş birleşmesi ya da doğrudan satın alma yoluyla edinilmiş olan hakların izlenmesinde kullanılan hesap" olarak ifade edilmektedir. Fiziki bir varlık olarak kabul edilmeyen, gayri maddi varlık olarak kabul edilen kripto varlıkların "doğrudan satın alma yolu ile edinilmiş olan haklar" olarak muhasebeleştirilmesi mümkündür.

-KLM A.Ş 15.11.2021 tarihinde ethereumun tamamını 350.000 TL olarak satmıştır.

- TMS/TFRS, BOBİ FRS, MSUGT, KÜMİ FRS muhasebe kaydı:

15.11.2021			
102 Banka Hs.		350.000	
	261 Haklar Hs.		300.000
	261.02 Ethereum		
	648 Maddi ve Maddi Olmayan		50.000
	Duran Varlıkların Satışından		
	Ortaya Çıkan Kazançlar Hs.		

Taslak Hesap Planı'na göre, kripto varlığın elden çıkarılması durumunda, defter değeri ile satış değeri arasındaki olumlu fark Taslak Hesap Planı'ndaki "648 Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Satışından Ortaya Çıkan Kazançlar" hesabına alacak, olumsuz fark ise "658 Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Satışından Ortaya Çıkan Zararlar" hesabına borç olarak muhasebeleştirilecektir.

3.2. İtfa Payı ve Sonraki Ölçüm

İtfa payı açısından, kripto varlıkların sonsuz ekonomik yarar sağlamak mümkün olduğu için, sınırsız bir ömre sahip oldukları ifade edilebilir. Bu nedenle de dönem sonlarında itfa ayrılmayacaktır. TMS 38'e göre, sınırsız ömre sahip maddi duran varlıklarda itfa payı ayrılmamaktadır. BOBİ FRS 2021 Sürümü Bölüm 14' de paragraf 14.22'de kripto paralar için itfa payı ayrılmayacağı açıkça belirtilmektedir. MSUGT/VUK'da itfa payı ayrılması ihtiyari, KÜMİ FRS'de ise, zorunludur.

Kripto varlıkların sonraki ölçümüne ilişkin olarak maliyet modeli uygulaması TMS, KÜMİ FRS, BOBİ FRS için geçerlidir. Maliyet modelinde, sınırsız ömrü olan maddi olmayan duran varlık maliyetinden birikmiş değer düşüklüğü zararları düşüldükten sonra izlenmektedir. TMS 38 madde 108 e göre, TMS 36 Standardı uyarınca, sınırsız ömre sahip maddi olmayan duran varlığın geri kazanılabilir tutarının defter değeri ile karşılaştırılması yoluyla değer düşüklüğü test edilebilmektedir. TMS 38'in ölçüm yöntemlerinden bir diğeri ise, yeniden değerlendirme modelidir. TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı Madde 9'a göre, kripto varlıkların finansal tablolar için ölçümünde uygulanabilirliği mümkündür. TFRS 13'e göre, varlığın satışından veya devredilmesinden dolayı elde edilen piyasadaki taraflar arasında sıradan bir işlem sırasındaki oluşan fiyattır. Söz konusu varlığa ya da borca ilişkin karşılıklı taraflar arasında belirlenen piyasa fiyatı esas alınarak gerçeğe uygun değer belirlenmesi gerçekleştirilmektedir. Ekonomik değişikliklerin finansal raporlarda yansıtılmasını sağlayan gerçeğe uygun değer yaklaşımı olup varlıkların finansal raporlarda piyasa ile aynı değerlerle yer almasını sağlamaktadır. TMS 38'de gerçeğe uygun değer yöntemi uygulanmaktadır.

TMS' ye göre, aktif piyasasının olup olmamasına göre varlığın cari değeri iki farklı şekilde hesaplanmaktadır. Aktif piyasası olan varlıkların, "gerçeğe uygun değeri" kolayca bulunabilmektedir. Fakat, varlığın aktif piyasası yoksa varlığın kullanım değerinin hesaplanması gerekmektedir (Bilen ve Özkan, 2016: 12). Kripto varlık işlemlerinin yapıldığı, alım satıma imkan sağlayan internet siteleri söz konusudur. Bu hizmetleri sağlayan internet sitelerinde piyasa işlemleri aktif olarak gerçekleştirilebilmektedir. Fakat, kripto işlemlerinin yapıldığı bu aktif piyasalardaki kurumlar serbest olup düzenlemeleri ve denetimleri olmadığı gibi lisans durumları da bulunmamaktadır.

BOBİ FRS Bölüm 18' de varlığa ilişkin değer düşüklüğü, defter değerinin geri kazanılabilir değerinden büyük olması durumudur. Varlığa ilişkin geri kazanılabilir tutar ile defter değeri arasındaki fark kadar karşılık ayrılması gerekmektedir. Bu konuda BOBİ FRS ve TMS 36 Standardı uyumludur (Gökçen, Öztürk, Güleç, 2019: 426).

KÜMİ FRS Bölüm 16 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Madde 3' e göre, varlığın değer düşüklüğüne uğradığı gösteren bir belirti olması durumunda dönem sonlarında varlığın defter değeri ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinin karşılaştırılması gerekmektedir.

VUK'nun 269. Maddesine göre gayri maddi haklar maliyet bedeli ile değerlendirilir. Maddi olmayan duran varlığı elde etmek için yapılan tüm harcamalar maliyet bedeline dahil edilmektedir.

Kripto sonraki ölçümüne ilişkin olarak Maliyet modeli uygulaması TMS, KÜMİ FRS, BOBİ FRS için de geçerlidir. VUK'da maliyet bedeli ile değerlemeye tabi tutulmaktadır. TMS 38 Madde 74 ve 75'de belirtildiği üzere, ölçüm ile ilgili yöntemler, Maliyet Modeli ve Yeniden Değerleme Modeli'dir. Yeniden Değerleme Modeli'nde ilk muhasebeleştirilmeden sonraki dönem sonlarındaki ölçümlerinde, gerçeğe uygun değer üzerinden itfa ve değer düşüklüğü zararlarının düşülmesinden sonraki değer üzerinden izlenmektedir. Sınırsız yaşam döngüsüne sahip varlıklar için itfa söz konusu olmadığından, gerçeğe uygun değer üzerinden yalnızca birikmiş değer zararları düşülerek izlenmektedir. Varlığa ilişkin değer artışları özkaynaklar grubu içerisinde değer azalışları ise gelir tablosunda kâr veya zararda raporlanmaktadır. Aşağıdaki örnek uygulamada yeniden değerlemeye ilişkin muhasebe kayıtları yer almaktadır.

TMS/TFRS' ye göre muhasebe kaydı:

-KLM A.Ş 31.12.2021 tarihinde kayıtlı olan bitcoin parasının değerinin 1.000.000 TL olduğu belirlenmiştir.

- 01.10.2021 kripto para maliyeti: 800.000 TL

- 31.12.2021 yeniden değerlendirilmiş tutarı: 1.000.000 TL

- 31.12.2021 tarihinde kripto paranın yeniden değerlendirme değerindeki artış: 200.000TL

31.12.2021	
261Haklar Hs	200.000
802 Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Dönemde Ortaya Çıkan Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları) Hs.	200.000

31.12.2021	
802 Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Dönemde Ortaya Çıkan Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları) Hs.	200.000
552 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları Hs	200.000

Maddi olmayan duran varlıkların sonraki ölçümlerinde yeniden değerlendirme yönteminin kullanılması durumunda, varlığın değerinde meydana gelen değer artışları, ilgili maddi olmayan duran varlık hesabına borç kaydedilirken, karşılığında "802 Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Dönemde Ortaya Çıkan Yeniden Değerleme Artışları (Azalışları)" hesabının alacağına kaydedilmektedir. Dönem sonlarında tutarlar ilgili gruplarda yer alan hesaplara aktarılır. Yeniden değerlendirme sonucunda ortaya çıkan tutar "522 Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları" hesabında muhasebe kaydına alınmaktadır.

3.3. Finansal Tablo Dışı Bırakma

Kripto varlıkların finansal tablo dışı bırakılmasında TMS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS ve MSUGT 'da ortaya çıkan farklar kâr veya zararda muhasebeleştirilmesi açısından benzerdirler. Satın alınmış olan kripto varlıkların elden çıkarıldığında finansal durum tablosu dışında bırakılmaktadır. Bu varlıkların finansal durum tablosu dışı bırakılmasından ortaya çıkan kazanç veya kayıplar TMS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS ve MSUGT'ye göre, kar veya zarara yansıtılacaktır. Aşağıda örnek uygulamalar yer almaktadır.

-KLM A.Ş 31.01.2022 tarihinde defter değeri 1.000.000 TL olarak kayıtlı olan bitcoin parasını 1.400.000 TL olarak satmıştır.

- TMS 38 (maliyet modeline göre), BOBİ FRS, MSUGT, KÜMİ FRS muhasebe kaydı:

31.01.2022	
102 Banka Hs.	1.400.000
261 Haklar Hs.	1.000.000
648 Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Satışından Ortaya Çıkan Kazançlar Hs	400.000

Taslak Hesap Planı'na göre, kripto paraların elden çıkarılması durumunda defter değeri ile satış değeri arasındaki olumlu farklar "648 Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Satışından Ortaya Çıkan Kazançlar" hesabına alacak kaydedilmektedir. Defter değeri ile satış değeri arasındaki olumsuz fark ise "658 Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Satışından Ortaya Çıkan Zararlar" hesabına borç kaydedilmektedir.

TMS 38'e göre, yeniden değerlendirme modelini uygulayan firmaya ilişkin örnek uygulama aşağıda yer almaktadır.

-KLM A.Ş 31.01.2022 tarihinde yeniden değerlendirme artışı 200.000 TL ve defter değeri 1.000.000 TL olarak kayıtlı olan bitcoin parasını 1.200.000 TL olarak satmıştır.

31.01.2022	
102 Banka Hs.	1.200.000
261 Haklar Hs.	1.000.000
648 Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Satışından Ortaya Çıkan Kazançlar Hs	200.000

Yeniden değerlendirme nedeniyle oluşan kazançlar kâr veya zarar ile ilişkilendirilmeyerek, öncelikle "570 Geçmiş Yıllar Karları" hesabı ile muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

31.01.2022	
552 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları Hs.	200.000
570 Geçmiş Yıllar Karları Hs.	200.000

Taslak Hesap Planı'na göre, dönem net karından "55 Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Özkaynaklarda Kaydedilen Birikmiş Gelirler (Giderler)" grubundaki hesaplardaki birikimli gelirlerden ve diğer özkaynak hesaplarından yapılan aktarımlarda "570 Geçmiş Yıllar Karları" hesaba alacak kaydedilmektedir.

4. Sonuç

Kripto varlık işlemlerinin ekonomideki payının artışıyla kayıt altına alınması, sınıflandırılması, özetlenmesi, raporlanması ihtiyacı nedeniyle muhasebeye önemli görevler düşmektedir. Ödeme aracı olmadığı konusuna açıklık getirilen kripto varlıkların yatırım aracı olduğu düzenlenmiştir.

Kripto varlık işlemlerinin TMS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS ve MSUGT'ye göre, ilk muhasebeleştirilmesinde maliyet bedeli üzerinden muhasebeleştirilmesi söz konusudur. Sadece vade farkı TMS ve BOBİ FRS'de ayrılması gerekmekte, KÜMİ FRS ve MSUGT'da maliyete eklenmektedir. Sonraki ölçümde ise, TMS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS'de benzerlik göstermekte maliyet modeli uygulanmaktadır. VUK'da ise maliyet bedeli ile değerlendirilmektedir. Sonraki ölçüm açısından TMS farklı olarak ikinci bir seçenek yeniden değerlendirme modelini uygulanmasına imkan tanımasından dolayı farklılık göstermektedir.

Kripto varlıkların elden çıkarılmasında ise TMS/TFRS, BOBİ FRS, MSUGT ve KÜMİ FRS, elden çıkarma sonucu ortaya çıkan kazanç veya kayıpların kâr veya zarar kaydedilmesine izin vermektedir.

Kripto varlıklardan yapısı gereği sonsuza kadar ekonomik yarar sağlamak mümkündür, sınırsız bir ömre sahiptirler. TMS'de sınırsız ömre sahip varlıklar için itfa payı ayrılmaz ve BOBİ FRS'ye kripto paralara itfa payı ayrılmayacağı maddesi eklenmiştir. MSUGT/VUK'da itfa payı ihtiyari, KÜMİ FRS Taslağı'nda itfa payı zorunludur. Taslak aşamasındaki KÜMİ FRS'de de kripto varlıklar ile ilgili düzenlemelere yer verileceği umulmaktadır. Kripto varlıklar için fiyat değişimlerinin takip edilebildiği aktif piyasaların var olmasına rağmen merkezi bir yönetime bağlı olmaması, ölçümlemede dikkate alınacak piyasa fiyatı resmi olarak uygulanıp uygulanmayacağı netleştirilmesine ve vergisel boyut olarak da düzenlemeler gereksinim vardır.

Bundan sonraki çalışmalarda, kripto varlık madenciliği üzerine muhasebeleştirme, maliyetlerin hangi kalemlerde yer alacağı, nasıl ölçümleneceği ve finansal tablolara etkisinin ele alınması literatüre katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Angelo, M. D. & Salzer, G. (2020). Tokens, Types, and Standards: Identification and Utilization in Ethereum, *The 2nd IEEE International Conference on Decentralized Applications and Infrastructures*. ISBN:978-1-7281-6978-1, Oxford, DOI: 10.1109/DAPPS49028.2020.00001
- Aslan, Ü. (2020). Kripto Para Muhasebesi Üzerine Yapılan Tartışmalar ve Finansal Raporlama Üzerindeki Etkileri, *Tide Academia Dergisi*, 2(2), 257-286.
- Aslantaş Ateş, B. (2016). Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt: 7, Sayı: 1, ss.349-366.
- Bilen, A. & Özkan, F. (2016). TMS-36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına Göre Kullanım Değerinin Hesaplanması, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Nisan, 1-14.
- Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS). (2021). Sürümü Bölüm 14: Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Erişim adresi: <https://www.kgk.gov.tr/>
- Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS). (2021). Sürümü Bölüm 18: Varlıklarda Değer Düşüklüğü, Erişim adresi: <https://www.kgk.gov.tr/>
- Cebecioglu, E. (2019). Kripto Paraların (Bitcoin) Uluslararası Boyutuyla Vergisel Açından İncelenmesi. PKF İstanbul. <https://www.pkfistanbul.com/kriptoparalarin-bitcoin-uluslararasi-boyutuyla-vergisel-acidan-incelenmesi/>,
- Coinmarketcap (2021). Erişim adresi: <https://coinmarketcap.com/>
- Danacı, M. C. & Çetintaş, Ö. (2020). "Bankalarda Finansal Teknoloji ve Yenilikler", *Turkish Business Journal*, 1(2), 52-79.
- Elliott, D. J & De Lima, L. (2018). Crypto-Assets: Their Future And Regulation, October, Marsh & McLennan Companies, Erişim adresi: https://www.atlantafed.org/-/media/documents/news/conferences/2018/1018-financial-stability-implications-of-new-technology/papers/elliott_crypto-assets.pdf
- Ernst&Young. (2018). IFRS (#) Accounting for Crypto-Assets. Erişim adresi: <file:///C:/Users/Pau/Downloads/ey-ifrs-accounting-for-crypto-assets.pdf>

- Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı (2018). Erişim adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/EK2_Finansal%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1na%20Uygun%20Hesap%20Plan%C4%B1%20Tasla%C4%9F%C4%B1.pdf
- Gandal, N. ve Halaburda, H. (2014). Competition in the Cryptocurrency Market. *Bank of Canada*, Ottawa, 1-33.
- Gökçen, G., Öztürk, E. & Güleç, Ö. F. (2019). KÜMİ FRS Seti Taslağı, BOBİ FRS Seti ve Tam Set TMS/TFRS'nin Temel Konular Açısından Karşılaştırılması, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (3), 413-430.
- Gültekin, Y. (2017). Turizm Endüstrisinde Alternatif Bir Ödeme Aracı Olarak Kripto Para Birimleri: Bitcoin, *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 97-113.
- Günay, H. F. & Kargi, V. (2018). Kripto Paranın Vergilendirilmesi Fikrinin Mali Yönden Değerlendirilmesi, *Journal of Life Economics*, 5(3), 61-76.
- Güven, V. & Şahinöz, E. (2018). Blokzincir, Kripto Paralar, Bitcoin: *Satoshi Dünyayı Değiştiriyor*, Kronik Kitap, İstanbul.
- Hameed, S. & Farooq, S. (2016). The Art of Crypto Currencies: A Comprehensive Analysis of Popular Crypto Currencies, (*IJACSA*) *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 7(12), 426-435.
- Harvey, C. R., Ramachandran, A. & Santoro, J. (2021). DeFi and the Future of Finance, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3711777>
- IMF Blog (2021). Crypto Boom Poses New Challenges to Financial Stability. Erişim adresi: <https://blogs.imf.org/2021/10/01/crypto-boom-poses-new-challenges-to-financial-stability/>
- International Accounting Standards Board-IASB (2019). Erişim adresi: <https://www.ifrs.org/news-and-events/updates/ifric-updates/june-2019/#8>
- Kızıl, E. (2019). Türkiye'de Kripto Paranın Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi, *Mali Çözüm Dergisi*, 29(155), 179-196.
- Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (KÜMİ FRS) (2019). Bölüm 12 Maddi Olamayan Duran Varlıklar. Erişim adresi: <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/K%C3%BC%C3%A7%C3%Bck%20ve%20Mikro%20%C4%B0%C5%9Fletmeler%20%C4%B0%C3%A7in%20Finansal%20Raporlama%20Standard%C4%B1.pdf>
- Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (KÜMİ FRS) (2019). Bölüm 16 Varlıklarda Değer Düşüklüğü. Erişim adresi: <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/K%C3%BC%C3%A7%C3%Bck%20ve%20Mikro%20%C4%B0%C5%9Fletmeler%20%C4%B0%C3%A7in%20Finansal%20Raporlama%20Standard%C4%B1.pdf>
- Martino, P. (2021). Blockchain and Banking, *Blockchain Technology: Key Features and Main Applications*, pp 9–31, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-70970-9_2
- Muhasebe Sistemi Uygulamaları Genel Tebliği (MSUGT) (1992 Aralık). Erişim adresi: <https://gib.gov.tr/node/88229>
- Narayanan, A., Bonneau, J., Felten, E. W., Miller, A., Goldfeder, S. & Clark, J. (2016). *Bitcoin and Cryptocurrency Technologies: A Comprehensive Introduction*. New Jersey: Princeton University Press.
- Procházka, D. (2018). Accounting for Bitcoin and other Cryptocurrencies under IFRS: A Comparison and Assessment of Competing Models, *International Journal of Digital Accounting Research*, 18, 161–188.
- Ram, Asheer J., Maroun, W. & Garnett, R. (2016). Accounting for The Bitcoin: Accountability, Neoliberalism and a Correspondence Analysis, *Meditari Accountancy Research*, 24(1), 2–35. doi:10.1108/MEDAR-07-2015-0035
- Resmî Gazete (Sayı: 31456) (2021). Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210416-4.htm>
- Salawu, M. K. & Moloi. T. (2018). Benefits of Legislating Cryptocurrencies: Perception of Profession Accountants. Erişim adresi: <https://www.abacademies.org/articles/benefits-of-legislating-cryptocurrencies-perception-of-nigerian-professional-accountants-7756.html>
- Shirole M., Darisi M. & Bhirud S. (2020). *Cryptocurrency Token: An Overview*. In: Patel D. et al. (eds) IC-BCT 2019. Blockchain Technologies. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-4542-9_12.

- Serçemeli, M. (2018). Kripto para birimlerinin muhasebeleştirilmesi ve vergilendirilmesi, *Finans Politik Ekonomik Yorumlar*, Mayıs (639), 33–66.
- Sixt, E. & Himmer, K. (2019). Accounting and Taxation of Cryptoassets. Erişim adresi: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3419691
- Sönmez, A. (2014). Sanal Para Bitcoin. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(3), 1-14, Erişim adresi: http://www.tojdac.org/tojdac/VOLUME4-ISSUE3_files/tojdac_v04i301.pdf
- Vergi Usul Kanunu (VUK). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210716-9.htm>
- TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu (2021). Erişim adresi: <https://www.kgk.gov.tr/>
- TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar (2021). Erişim adresi: <https://www.kgk.gov.tr/>
- TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü (2021). Erişim adresi: <https://www.kgk.gov.tr/>
- Treasury (2018). *Cryptoassets Taskforce, Final Report*, Financial Conduct Authority, Bank of England, ISBN 978-1-912809-13-4, Erişim adresi: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/752070/cryptoassets_taskforce_final_report_final_web.pdf (02.08.2021).
- Yumuşaker, M. C. (2019). Kripto Para ve Tipleri, Bitcoin Olgusu ve Muhasebesi, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 12(18), 1007-1029. doi: 10.26466/opus.585051